

A hetvenéves Budapest

A jövő, 1943. esztendő, Budapest hetvenéves jubileumát hozza. Magyarország fővárosa a nagy évfordulót bizonyára megünnepli. Ha derűs, szép, boldog napjaink lesznek a jövő esztendőben, akkor bizonyára fényvel, gazdag ünneppel; de ha a kereszténység védelmi harca továbbra is tart, akkor is szívből, lélekben, a mi gyönyörű világvárosunk boldog szeretetével.

A jubileumi esztendő közeledtével azonban — úgy érezzük — a kultúrában olyan magasra emelkedett budapesti közönségnek lélekben és tudásban fel kell készülnie. Ismernie kell a három városból egy várossá lett Budapest történetének azt a részét, amely az egyesítési törekvésekre vonatkozik. Rövid foglatban nagyon is érdemes foglalkozni a világváros alakulásának ezzel a korszakával. A MAGYAR FŐVÁROS igyekszik ennek a feladatnak eleget tenni és „A hetvenéves Budapest” címmel sorozatba tömöríti az érdekes és megismerésre méltó történeti adatokat.

XII.

„A választható irni, olvasni tudjon...”

Debrecen, Kassa és Pest városok után „az ügy nagy fontosságához mért figyelemmel” behatóan tárgyalta a kormány javaslatát az a bizottság is, amelyet Buda város küldött ki és amelynek elnöke *Aldássy Antal*, tagjai pedig *Ország Sándor dr.*, *Andorffy*, *Scheich*, *Kis dr.*, *Weiskirchner Károly*, *Heinrich Ödön*, *Sárváry Antal*, *Hunfalvy János*, *Fromman Elek* és *Ribáry József* voltak.

A mit jónak tart a javaslatban a bizottság, azt nem érinti jelentésében. Csak azokra a pontokra terjeszkedik ki, amelyek ellen kifogása van. Így multhatatlanul szükséges, hogy a királyi városokról és megyékről külön törvényeket alkossanak azokon kívül, amelyek általánosan vonatkoznak minden törvényhatóságra.

Buda város is, mint Pest város tiltakozik a városokban a főispánok és azok különleges hatalma ellen. „Ez az intézmény nemcsak felesleges, sőt egyenesen káros lenne, mert a nagyobbára ugyanazon elemekből álló városokban a rend, összhangzás és törvényesség érzete aránylag ügyis élénkebb lévén, mint a sokfelé ágazó, s gyakran ellentétes részekből összeidomított megyékben, a városokban tehát a kormányhatalom nagyobb összpontosítása, ily majdnem végletekig menő kiterjesztése általános ellenszenvet szülne.” Inkább belmegy Buda abba, hogy a nép által választott polgármestert a kormány, illetőleg a király erősítse meg állásában, sőt nincs kifogásuk az ellen sem, ha „a rend visszaálltáig” királyi biztosokat alkalmazzanak.

Megellenzi a kormányjavaslatnak azt az intézkedését is, hogy a kir. városokban a képviselőtestület fele részben is a legtöbb adót fizetők közül állítsák össze. Ez a virilizmus a budaiak szerint „gyűlöletet szülne a nagyobb és a kisebb vagyonú, eddig egymás mellett békésen élő polgárok között.” Ez az intézkedés az okhokrációnak (a póruralomnak) nyitna kaput. A képviselőtestület minden tagját tehát választani kell, választó azonban csak adófizető lehet, „a választhatótól pedig multhatatlanul megkövetelik, hogy olvasni, írni tudjon.”

Még néhány apróbb kifogás után elkészült Buda város közgyűlésének kérvénye a képviselőházhoz.

A kérvény nagy ékesszólással beszélt, mondván:

Reményt nyújt a sikerre azon örvendető összhangzás, mely az önkormányzatú törvényhatóságok fenntartására nézve a nemzet és kormány közt létezik, mert ez utóbbi éppen nemzet közóhajtására készíti e törvényjavaslatot; ez által megerősítvén, mit az egész nemze kegyelettel vall, hogy ezen törvényhatóságok valamint eddig, századok hosszú során át, alkotmány erős oszlopai s a szabadság tartópillái voltak, úgy jövőre is azoknak tartandó s az ő hősiesség küzdelmeik diadala az, hogy Szent István koronája most is ősi fényében tündökössék Magyarország él, míg sok más, bár hatalmasabb, de ezen üdvös intézményt nélkülöző állam sárba szállott.

Mi, Buda főváros közönsége, a törvényhatóságok rendezésére nézve azon alapelvből indulunk ki, hogy míg egyrészt az önkormányzat illetékes jogait féltékenyen megőrizni és védeni soha meg nem szününk, de más részről szem előtt tartva a haladó kor és műveltség kívánalmait a megváltozott állami viszonyokat, élénkebb óhajtjuk, hogy a törvényhatóságok életerős és üdvös intézménye, nélkülözhetetlen lételeljük megőrzésével, az újkor alkotmány szervezetét és parlamenti kormányzás jogos igényeihez idomíttassék avégett, hogy az itt-ott tapasztalt salaktól megtisztítván, továbbra megijult erővel fel-tathassa a nemzetre és közmányra nézve áldados befolyását.

Ezen elvnel fogva mindazt, mi az önkormányzat lételeljükbe ütközik, el nem fogadjuk, viszont mindazt, ami azokkal összefüggően óhajtjuk s ezen szempont szerint járunk, a miniszteri törvényjavaslat jelen megbeszélésénél is annak csak kifogás alá eső legfontosabb szabványaira szorítkozva.

Itt következik aztán az az okfejtés és a kívánalmak felsorolása, amelyeket már ismertettünk, majd mindezekről VII fejezetből és 81 §-ból álló törvényjavaslatot dolgoztak ki és csatoltak a kérvényhez.

1870 június 28-án azután Buda város közgyűlést tartott, amely elfogadta a kiküldött bizottmány feliratát.

XIII.

Tóth Vilmos belügyminiszter meghívója

A törvényhatóságok rendezéséről szóló törvényjavaslatot 1870 július 16-ikán tárgyalta a képviselőház, amikor is a Ház elfogadott egy módosítást, amely szerint Buda és Pest város beligazgatási szervezéséről külön törvény rendelkezik. A Ház egyben határozatilag kimondta, hogy „miután a törvényt azt rendeli, hogy Buda és Pest városok beligazgatási rendezését külön törvény állapítja meg, a minisztérium oda utasítatik, hogy Pest és Buda városokkal értekezzen a két város beligazgatási egyesítése felett és ha ez lehető, a két városnak ezen alapon leendő közigazgatási egyesítéséről még azon évben törvényjavaslatot terjesszen elé a Háznak, hogy e rendezés a többi törvényhatóságok rendezésével egyidejűleg hajthatassék végre.”

Arról, hogy még 1870-ben döntés történjék, szó sem lehetett. Tóth Vilmos belügyminiszter csak 1871 március 9-én küldött meghívót a főváros egyesítésének kérdését március 15-ikén d. u. 2 órakor megtartandó „szaktanácskozomány”-ra. A köztörvényhatóságok rendezéséről szóló 1870. XLII. t. c. 1. §-a szerint Buda- és Pest-városok szervezéséről külön törvény fog rendelkezni! — mondja a meghívó. Majd így folytatja: „A törvényhozás e határozatainak hódolva, szándékom Buda és Pest városok szervezete iránt a képviselőháznak törvényjavaslatot benyújtani, ezt megelőzőleg azonban kívánatos és célszerűnek tartom, hogy ezen rendezés alapszmeit egy a két város közéletében résztvevő és érdekeiket a szíven hordozó férfiakból alakított bizottmány vegye tárgyalás alá, mely alkalommal a két város beligazgatási egyesítésének lehetősége és módozatai iránt

is óhajtának eszmecserét fejleszteni. S valamint részemről szerencsésnek érzendem magamat, ha egy minden irányban kielégítő törvényjavaslatot terjeszthetek a törvényhozás elé, úgy más részről biztosan meg vagyok győződve arról is, hogy szíves készséggel járuland bölcs tanácsaival és a fővárosi közélet terén szerzett dús tapasztalataival a testvérfőváros rendezése iránti törvényjavaslat elkészítéséhez, melynek mielőbbi életbeléptetése a közóhajjal találkozik.”

A meghívottak érdekes névsora a következő volt: *Andorffy Károly*, *Busbach Péter*, *Csengery Antal*, *Fuchs Rudolf*, *Gamperl Alajos*, *Gerlőczy Károly*, *Havas Ignác*, *Havas Sándor*, *Házmán Ferenc*, *Királyi Pál*, *Mañó István*, *Ország Sándor*, *Ráth Péter*, *Ribáry József*, *Steiner Gyula*, *Szentkirályi Mór*, *Széher Mihály*, *Tavaszy Endre*, *Ullmann Károly*, *Wahrmann Mór*, *Vecsey Sándor*.

PESTI KRÓNIKA

Kossuth-kutya a Lánchidon

1851-ben egy susztérinas megkérdi a Lánchídfőnél, hogy mennyit kell fizetni egy embernek az átmenésért.

— Egy krajcárt, volt a válasz.

— Hát egy kutyáért

mit kell fizetni?

— Semmit.

— No akkor én sem fizetek, mert én Kossuth-kutya vagyok, — és átjutott a hídon.

(A Bach-korszak adomáiban).